

KLIMIEK

POLSKIE TOWARZYSTWO TATRZAŃSKIE
BIULETYN INFORMACYJNY ZARZĄDU
ODDZIAŁU SOSNOWIEC

Rok I

PAŹDZIERNIK 1996

Nr 1(1)

Od Wydawcy:

Oddajemy w ręce członków PTT pierwszy numer "Klimka", będącego biuletynem informacyjnym Oddziału PTT w Sosnowcu.

Pierwszy numer poświęcony jest Babiogórskiemu Parkowi Narodowemu, ze szczególnym uwzględnieniem Babiej Góry a także Zawoi.

Okazją do podjęcia tej tematyki jest IV posiedzenie ZG PTT, które odbędzie się w Zawoi w dniach 18-20.X.96, a którego organizatorem jest Oddział PTT w Sosnowcu.

Jednocześnie w dniach 14-15.X.96 obchodzony był Jubileusz 90 lecia schroniska na Markowych Szczawinach.

Dodatkowo numer uzupełniony został o aktualności z działalności Oddziału PTT w Sosnowcu, ciekawostki z "Co słychać", oraz o zaproszenie z innych oddziałów.

Stają kolumną w "Klimku" będzie dział poświęcony działalności Oddziału PTT w Sosnowcu w latach minionych. Oddział PTT w Sosnowcu w roku 1995 obchodził Jubileusz 60 rocznicy założenia.

Będziemy się starali przybliżyć sylwetki osób związanych z Oddziałem PTT w Sosnowcu.

Dodatkowo prezentujemy postać Klemensa Bachledy będącego patronem naszego biuletynu.

Sosnowiec, październik 1996.

Babia Góra-1725 m npm-najwyższy szczyt Beskidu Wysokiego. Dzięki temu wykształciły się tutaj cztery piętra klimatyczno-roślinne od regła dolnego poprzez regiel górny i piętro kosodrzewiny po piętro alpejskie. Do osobliwości Babiej Góry należy zaliczyć ślady działalności lodowców sprzed kilkadziesiątu tysięcy lat, na przykład

kotły, żłoby, moreny i stawki. Z uwagi na unikalne wartości naukowo-dydaktyczne Babiogórski Park Narodowy został włączony poprzez Międzynarodową Radę Programu "Człowiek i Biosfera", działającą w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych do sieci rezerwatów biosfery.

Babiogórski Park Narodowy - o potrzebie utworzenia rezerwatu przyrody w masywie Babiej Góry pisał w 1910 r. zasłużony botanik prof. Marian Raciborski, a w 1923 r. "ojciec turystyki beskidzkiej" prof. Kazimierz Sosnowski. W 1929 r. Władysław Midowicz opublikował w "Ochronie przyrody" konkretny projekt Babiogórskiego Parku Narodowego, określając jego granice oraz etapy realizacji. Projekt ten stał się punktem wyjściowym. W 1934 r. Polska Akademia Umiejętności (właścicielka północnych stoków Babiej Góry) uznała za rezerwat obszar o powierzchni 642 ha, w tym 400 ha lasów. Wraz z państwowymi lasami na zboczach południowych powierzchnia Babiogórskiego rezerwatu przyrody wynosiła w ostatnich latach międzywojennych 1046 ha. W sprawie ochrony przyrody bardzo duży wkład wnieśli profesorowie PAU: Władysław Szafer oraz Stanisław Wróblewski. W 1949 r. konferencja w schronisku na Markowych Szczawinach przedyskutowała projekt rozporządzenia o Babiogórskim Parku Narodowym, przygotowany głównie przez prof. Jana Walasa, a w dniu 30.X.54 ukazał się ostateczny akt prawny tworzący BgPN o łącznej powierzchni 1704 ha, w czym 1050 ha ścisłego rezerwatu. Pierwszym dyrektorem Parku mianowano mgr inż. Zygmunta Sikluckiego. W 1958 r. pozyskano na siedzibę Parku stylową willę "Lubliniczanka". Utworzono parkowe Muzeum Przyrodnicze oraz Ogród Roślin Babiogórskich. Te prawdziwie ciekawe i wartościowe obiekty zostały zorganizowane przez pierwszego kustosa i jego żonę, Jerzego i Teresę Pawłowskich. Profesorowi Pawłowskiemu zawdzięcza BgPN także wzniesienie małych stylowych schronów przeciwdeszczowych i obozowisk

oraz założenie pisanej kroniki parkowej jak również odtworzenie w piaskowcu ogromnego pnia Grubej Jodły.

Babiogórski Park Narodowy to przede wszystkim resztki naturalnego boru karpackiego na północnych stokach Babiej Góry. Jego obecną granicę stanowi Dolny Płaj po stronie północnej oraz tzw. ścieżka myśliwska po stronie południowej.

Świat roślin i zwierząt - lasy górskie Beskidu Wysokiego dzieli się w profilu pionowym na cztery piętra roślinności. Lasy najniższego piętra regla dolnego sięgają na Babiej Gorze do wys. 1150 m n.p.m. i są najbardziej zróżnicowane. Dominującymi zespołami leśnymi są tu buczyna karpacka (*Fagetum carpaticum*) i bór mieszany dolnoreglowy. Rośnie w nim buk, jodła i świerk z domieszką jaworu, klonu, wiązu górskiego, modrzewia, a niżej sosny. Podszycie mają te lasy bogate - składa się ono z malin, jeżyn, bzu czarnego i koralowego, jarzębiny, wawrzynka wilczeżyko i innych. Z pnączy rośnie bluszcz i powojnik, a runo tworzą mchy, borówki, paprocie i wiele innych gatunków roślin zielonych. Często w tych lasach buszują dziki. Żyje w nich jelen, sarna, lis, kuna leśna, tchórz, łasica, wiewiórka karpacka. Było to niegdyś środowisko niedźwiedzia, rysia i żbika. Z ptaków żyją: jarzabek, różne dzięcioły, drozdy, sikory, sójka, orzechówka, kania ruda, gil, krzyżodziób świerkowy. Nad wodami pliszka, a z płazów salamandra.

W bardziej jednostajnych lasach regla górnego, sięgającego do wys. ok. 1400 m n.p.m., dominuje karpacki bór świerkowy (*Piceetum exelsa carpaticum*). Tylko w niższych partiach zdarzają się domieszki jodły i buka oraz modrzewia i brzozy. Kwaśne gleby tego piętra wykazują skłonności do torfienia, w wyniku czego ubogie jest podszycie i runo

tych lasów. W tym pietrze trafiają się małe podmokłe polanki. W podszyciu leśnym przeważa jarzębina, a runo składa się głównie z borówek, mchów i paproci.

Uboższa jest również fauna lasów górnoreglowych. Żyje w nich lis, borsuk, wiewiórka, głuszec, puchacz, sójka, orzechówka, gil, krzyżodziób świerkowy.

Kto pierwszy zdobył Babią Górę-na to pytanie jest bardzo trudno odpowiedzieć. Z pewnością byli w tym gronie bezimienni myśliwi, pasterze, poszukiwacze skarbów oraz przemytnicy. Do grona pierwszych zdobywców, którzy po swoim wejściu zostawili ślad pisany należą:

Baltazar Hacquet-profesor uniwersytetu w Lublanie, Lwowie i Krakowie, ziemczony Francuz, urodzony w

Bretanii, botanik, mineralog, podróżnik, badacz Alp i Karpat. W ciągu siedmiu lat (1788-1797) zbadał on w służbie austriackiej dużą część Karpat-przeważnie północnych-od okolic Bielska, aż po góry rumuńskie (przełęcz Oltuz). Wyniki tych badań opisał w czterotomowym dziele pt. "Neuste physikalisch-politische Reisen (...) durch die Dacischen und sarmatischen oder Nordlichen Karpathen", wydanym w Norymberdze 1790-1796. Wszedł on na Babią Górę od strony Zawoi i tamże zszedł. Zmierzył wysokość Babiej Góry dość dokładnie. Według niego wysokość ta miała wynosić 5400 stóp paryskich, tj. 1754m. Nie podał on co prawda, dokładnej daty swojego wejścia, ale z itinerarium podróży można przyjąć, że miało to miejsce pomiędzy 1789 a 1795r.

Johann Ehrenreich Fichtel-żył w latach (1732-1795), pochodził z Bratysławy, z zawodu był mineralogiem na rządowych usługach austriackich. W związku z badaniem złóż mineralnych dużo podróżował po Karpatach. W Siedmiogrodzie pełnił funkcję radcy gubernialnego. W 1780r w Norymberdze wydał pracę "Physicalisch-metalurgische Abhandlung über die Gebirge und Bergwerke in Ungarn". W lipcu 1788r Fichtel zwiedził okolice Krywania w Tatrach, podał interesujące dane o tamtejszych kopalniach złota, był w wapiennym paśmie Choczu i następnie na Orawie, gdzie obserwował palące się torfowiska na Podhalu i w tym czasie przypuszczalnie od Polhory wszedł na Babią

Górę, od dawna znaną drogą, której w kilkanaście lat później przy wejściu na szczyt Babiej używał ówczesny palatyn Węgier, arcyksiążę Józef Habsburg, w dużym orszaku urzędników i szlachty orawskiej. Krótką wiadomość o bytności na Babiej Górze podał Fichtel w swym dziele pt. "Mineralogische Bemerkungen von den Karpathen". Dzieło to zostało wydane w roku 1791.

Hugo Zapałowicz-żył w latach (1852-1917), doktor praw, podróżnik, botanik i geolog, wybitny znawca Babiej Góry i jej przyrody, badacz Karpat Wschodnich, założyciel Oddziału Babiogórskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, zwany "ojcem turystyki babiogórskiej", członek korespondent Akademii Umiejętności w Krakowie. Na Babiej Górze był Hugo Zapałowicz po raz pierwszy jako uczeń gimnazjum 1869 lub 1870r. Wrażenia z owego pobytu spowodowały, że szczególnie umiłował tę górę. Od 1875 do 1879 przeprowadzał co roku na Babiej Górze kilkutygodniowe szczegółowe badania geobotaniczne oraz pomiary barometryczne. Wynikiem tych była fundamentalna praca "Roślinność Babiej Góry pod względem geograficzno-botanicznym, z mapą i przekrojami" ogłoszona w 1880r na łamach "Sprawozdań Komisji Fizjograficznej AU w Krakowie (t. XIV)". W latach 1905-1908, mieszkając na emeryturze w Zawoi, zorganizował Oddział Babiogórski Towarzystwa Tatrzańskiego i doprowadził do budowy schroniska na Markowych Szczawinach. W 1908r przeniósł się do

Lwowa, podejmując stamtąd botaniczne badania Karpat Wschodnich. W 1913r Zapałowicz został członkiem honorowym Towarzystwa Tatrzańskiego. Zmarł pod koniec I wojny światowej w rosyjskim obozie jeńców wojennych w Perowsku.

Schronisko na Markowych Szczawinach im. Hugona Zapałowicza- parcelę na polanie Markowe Szczawiny, usiłował zakupić niemiecki związek turystyczny Beskidverein z Bielska już w 1902r. Dowiedziawszy się o tym Hugo Zapałowicz namówił "Sabałę babiogórskiego", Wawrzyńca Szkolnika, by wyperswadował tę sprzedaż swoim wspólnikom z Markowych Rówienek ("bo jakże sprzedawać heretykom, na których diabeł widły brusi"), obiecując za to suty poczęstunek dla wszystkich. Poczęstunek ten wraz z "podarkami z cygar" kosztował "pona majóra" podobno 60 guldenów (równowartość 35 dolarów) i uratował miejsce na schronisko Towarzystwa Tatrzańskiego. Plan budowy schroniska zatwierdziło w dniu 20 maja 1906r walne zgromadzenie Oddziału Babiogórskiego TT w Makowie, uchwalając równocześnie natychmiastowe przystąpienie do prac kosztem 2 tysięcy koron austriackich. Prace ciesielskie wykonywał Klemens Trybała. Dyrekcja dóbr żywieckich w dniu 18 czerwca przydzieliła Oddziałowi Babiogórskiemu po niższej cenie drewno na budowę, pochodzące z kniei ponad Markowymi Szczawinami. Niecałe dwa miesiące po podpisaniu umowy w dniu 10 sierpnia schronisko przekazano prowizorycznie do użytku turystom. W dniu 14 września 1906r dr Zapałowicz wniósł w plecaku pierwszą księgę pamiątkową i pieczętkę metalową z napisem "Schronisko babiogórskie". W dniu 15 września 1906r pierwsze polskie schronisko w Beskidach Zachodnich uroczystie otwarto. Poświęcił je ówczesny wikary w Zawoi, ks. Adam Górkiewicz, a następnie przemówienie wygłosił wójt Zawoi, Wojciech Włosiak, dziękując Towarzystwu Tatrzańskiemu za dokonane na stokach Babiej Góry dzieło.

Schronisko pod Diablakiem-wybudowane z miejscowego piaskowca z inicjatywy Beskidverein w latach 1904-1905. Do jesieni 1918r schronisko znajdowało się na obszarze Królestwa Węgier. Od roku 1904 do 1914 gospodarzem był góral z Lipnicy Jan Zosiak. Kolejnymi dzierżawcami było małżeństwo Świerczków. Po śmierci męża wdowa wyszła za mąż za Jana Żurka z Przywarówki, nosiła przezwisko Śwircula. Po zniszczeniach dokonanych w okresie II wojny światowej popadło w ruinę. W 1979r zostało ostatecznie rozebrane.

Zawoja-jedna z największych wsi w Polsce, położona na północnej stronie Babiej Góry, na wysokości 480-840m (centrum na wysokości ok. 535m). Wieś rozciąga się na przestrzeni ponad 11km w dolinie Skawicy i jej górnych dopływów, potoków: Jaworzyny, Wełczówki i innych. Nazwa wsi jest pochodzenia włoskiego, wywodzi się od dacko-rumuńskiego słowa Zavoiu (las nad urwistym brzegiem). Pierwotnie brzmiała ona w tutejszej gwarze "Zawój" lub "zawoj", a podania ludowe tłumaczyły ją w różny sposób-jako pochodząca od słowa "Zbój", "zabój", co miało nawiązywać do zbójceckich tradycji, lub jako "zawój"-strój głowy mężatki.

Z historii rejonu-pierwszą wzmiankę o Zawoi spotykamy w inwentarzu lanckorońskim starostwa z r. 1646, w którym wśród wsi wolnych od pańszczyzny wymieniono "świeżo osadzone Zawoje". W II poł. wieku XV do roku 1623 Zawoja wraz z lasami babiogórskimi wchodziła w skład dóbr żywieckich i należała do olbrzymich posiadłości Komorowskich, następnie dobra żywieckie przeszły w ręce Wielopolskich. Po rozbiorach zostały skonfiskowane przez Austriaków

jako dawne posiadłości królewskie i sprzedane Filipowi hr. Saint Genois et Aneancourt, który w roku 1878 odsprzedał je arcyksięciu Albrechtowi Habsburgowi. Spadkobierca arcyksięcia Albrechta, Karol Stefan Habsburg zagrożony parcelacją przekazał lasy babiogórskie w roku 1824 Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie.

Pierwsze budowle w Zawoi-w 1914r na zarętku "Dolne Bębny" powstaje pierwsza willa "Mieczysława", która była własnością radcy województwa śląskiego p. Jerzego Muszyńskiego. Kolejno powstaje willa państwa Józefa Battków "Stanisława" (obecna nazwa "Beskid"), oraz "Renata", której właścicielem był Szymon Brachfeld z Krakowa. Związek Uzdrawisk i Letnisk Państwa Polskiego uznał Zawoję za letnisko w dniu 28.04.1928r.

W "Stanisławie"-obecna nazwa "Beskid"-wielokrotnie urlopy swoje spędzała Carlotta Bologna oraz Wiktor Biegański. Carlotta Bologna-artystka, która zagrała w ostatnim polskim filmie niemym. Urodziła się w Gandawie. Rodzice jej byli Włochami. Ojciec był dyrygentem, matka harfistką (w okresie międzywojennym pracowała w Operze i Filharmonii Warszawskiej. W 1927r C. Bologna wyszła za mąż za Wiktora Biegańskiego pioniera polskiego filmu i znanego reżysera. W latach trzydziestych studiuje w Akademii Sztuk Pięknych. W 1939r przenosi się do Krakowa. Wiktor Biegański był inicjatorem budowy budynku w którym znajduje się obecnie siedziba Babiogorskiego Parku Narodowego. Carlotta Bologna nadal żyje i tworzy w Krakowie.

Krótką notką o patronie naszego biuletynu Klemensie

Bachledzie-słynny przewodnik tatrzański, członek TOPR, ur. w 1849r w Zakopanem, zginął w Tatrach 6 sierpnia 1910r. Nazywano go "królem przewodników tatrzańskich". Ten niezwykły tytuł zawdzięczał nie tylko doskonałej znajomości gór czy osiągnięciom wspinaczkowym, ale także wybitnym zaletom charakteru: odwadze, ofiarności, taktowi i kulturze obejścia. Pomagał Tytusowi Chałubińskiemu w opanowaniu epidemii cholery. Autor wielu ciekawych przeżyć w Tatrach. W 1909r wstąpił do TOPR. Zginął 6 sierpnia 1910r w ścianie Małego Jaworowego.

Zaprosili nas: Oddział PTT im. dr. Tytusa Chałubińskiego z Radomia zaprosił nas do udziału w "III Jesieni w górach z PTT".

Z historii bieżącej Oddziału PTT w Sosnowcu: W dniach 4-6.96 z okazji Światowego Dnia Turystyki członkowie naszego oddziału przebywali na słowackiej Orawie. Zatrzymaliśmy się w schronisku "Słana woda" w Orawskiej Polhorze. Kluczowym punktem naszego programu było wejście na Babią Górę od strony słowackiej przez Małą Babią. Relacja z tej imprezy zostanie zamieszczona w następnym numerze "Klimka".

W opracowaniu tego numeru biuletynu wykorzystano: "Małą Encyklopedię Babiogórską", "Zawoja"-Tadeusz Galarowski, "Gdy do tej Babiej Góry przyjdiesz tom I i II", "Pod Diablakiem"-pismo Gminnego Ośrodka Kultury w Zawoi, oraz "Nowy cmentarz w Zakopanem"-M. Pinkwart i J. Zdebski.

Adres Redakcji: 41-200 Sosnowiec ul. 1 Maja 21, tel. 66-12-16.

Redakcja: Zbigniew Jaskiernia. **Współpraca:** Krzysztof Czesak.

Posiedzenie ZG PTT: Zawoja 18-20.X.1996.
Organizator: O/PTT Sosnowiec.

